

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1944 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till mödrahjälp, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m., dels ock motioner, väckta i anledning av sistnämnda proposition.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 13 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att till Mödrahjälp för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 12 800 000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t genom en den 4 januari 1944 dagtecknad proposition, nr 28, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;

2) förordning om ändrad lydelse av 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning;

3) lag om ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt

4) förordning om ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukassor.

I anledning av sistnämnda proposition hava inom riksdagen väckts två motioner, nämligen nr 267 i första kammaren av herr Nilsson, Bernhard, m. fl. och nr 431 i andra kammaren av herr Hagård m. fl.

I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 28 måtte besluta, att 1 och 4 §§ i förordningen om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp måtte erhålla följande lydelse:

»1 §.

Kvinna, som — — — statsmedel.

Mödrahjälp lämnas — — — av högst trehundra kronor vid flerbörd högst

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 6 saml. 2 avd. Nr 1.

fyrhundra kronor. Erfordras mödrahjälp för särskilt kostsam hjälpform, befinner sig modern i nödställd belägenhet eller föreligga eljest synnerliga skäl, må dock beloppen höjas med högst etthundra kronor.

Då anledning — — — räntefritt lån.

Mödrahjälp må ej — — — vad sålunda stadgas.

4 §.

Ansökan om — — — av barnavårdsmanen.

Mödrahjälp skall — — — till prövning. Inträffar omständighet, som kan föranleda mödrahjälp, å sådan tidpunkt, att ansökan ej kunnat ingivas inom nyssnämnda tid, äger dock socialstyrelsen medgiva, att ansökan må upptagas till prövning.

Vid ansökan — — — för nedkomsten.»

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hava punkt 13 i statsverkspropositionen, femte huvudtiteln, propositionen nr 28 samt ovannämnda båda motioner hänskjutits till behandling i sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som åberopats för de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sitt yrkande, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionerna och motionerna.

Höjning av mödrahjälpens maximibelopp.

I motion (II: 35) vid 1943 års riksdag hemställdes om höjning av mödrahjälpens maximibelopp från nuvarande 300 kronor till 350 kronor i de fall då, utöver andra hjälpformer, behov av tandvård nödvändigtvis måste tillgodoses.

Andra lagutskottet framhöll i sitt utlåtande över motionen (nr 34), att en höjning av mödrahjälpens maximibelopp givetvis kunde väcka betänkligheter i nuvarande statsfinansiella läge, men att övervägande skäl dock enligt utskottets mening talade för att denna fråga gjordes till föremål för en utredning, varvid bland annat borde närmare övervägas, huruvida, i enlighet med vad i motionen hemställdes, förhöjt belopp kunde föreskrivas utgå endast under den förutsättningen, att behov av tandvård föreläge.

I enlighet med utskottets förslag anhöll riksdagen i skrivelse (nr 284) om skyndsamt utredning beträffande, bland annat, frågan om höjning av mödrahjälpens maximibelopp.

Genom beslut den 17 juni 1943 uppdrog Kungl. Maj:t ifrågavarande utredning åt socialstyrelsen.

I skrivelse den 12 november 1943 har socialstyrelsen därefter till fullgörande av nyssnämnda uppdrag framlagt utredning och förslag i frågan.

Socialstyrelsen har till en början verkställt utredning rörande den hittillsvarande tillämpningen av mödrahjälpförordningen. I följande av styrelsen uppgjorda tabeller belysas huvuddragen av utvecklingen.

Mödrahjälpens värde samt hjälpta mödrar åren 1938—1942.

Kalenderår	Mödrahjälpen, kronor		Hjälpta mödrar		Genomsnittligt belopp per beviljad ansökan, kronor
	Bidrag utan återbetalnings-skyldighet	Lån	Antal	Procent av antal levande födda barn	
1938	6,711,597	138,705	34,265	34.9	200
1939	8,554,998	124,618	45,726	47.2	190
1940	6,706,644	107,845	42,178	44.0	162
1941	8,754,542	72,456	50,071	50.4	176
1942	9,953,523	34,456	53,681	47.3	186

Av riksdagen anslagna medel och nettoutgifterna under budgetåren 1938/39—1943/44.

Budgetår	Anslag kronor	Nettoutgifter kronor
1937/38 ¹⁾	1,000,000	2,523,367
1938/39	1,700,000	8,691,633
1939/40	5,800,000	7,278,190
1940/41	6,500,000	7,374,015
1941/42	6,500,000	9,473,396
1942/43	7,500,000	10,014,951
1943/44	9,500,000	

Beträffande mödrahjälpens relativa fördelning på olika hjälpformer hänvisar socialstyrelsen till följande tabell:

Mödrahjälpens fördelning på olika hjälpformer, i procent av den beviljade mödrahjälpens värde, halvårsvis ^{1/7} 1941—^{30/6} 1943.

Hjälppermer	1941	1942		1943
	^{1/7} — ^{31/12}	^{1/1} — ^{30/6}	^{1/7} — ^{31/12}	^{1/1} — ^{30/6}
Tandvård.....	21.1	21.4	21.9	21.1
Kostförbättring.....	19.2	18.4	15.1	13.9
Hemhjälp.....	10.8	11.1	11.0	10.7
Barnets utrustning.....	7.0	8.0	9.2	9.7
Moderns utrustning.....	29.4	29.0	31.0	31.2
Inackordering.....	7.4	7.5	7.4	7.5
Barnvagn.....	2.7	3.0	2.8	3.8
Övriga ändamål (huvudsakligen kostnader för resor och sjukvård).....	2.4	1.6	1.6	2.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0

Socialstyrelsen anför vidare:

Antalet fall i vilka mödrahjälpsnämnderna beviljat maximibelopp, varmed här avses understöd med 275—300 kronor, kan icke redovisas annat än för enstaka tidsperioder. Av tillgängliga uppgifter synes dock framgå att antalet maximifall befinner sig i ökning. Sälunda visade en undersökning avseende

¹⁾ Första halvåret 1938.

första kvartalet år 1941 att 12 procent av samtliga mödrar, som erhöles hjälp, fingo maximibelopp, medan motsvarande procenttal för första halvåret 1943 stigit till 20 procent. Detta procenttal skulle med säkerhet vara avsevärt större, därest icke vissa mödrahjälsnämnder systematiskt reserverade maximibeloppet för ett fåtal hjälpsökande med utomordentligt trängande hjälpbehov.

Av maximifallen första halvåret 1943 har tandvårdsbehov förelagat i 40 %, motsvarande 2,193 mödrar. Av dessa mödrar, som beviljats maximibelopp, inkluderande tandvård, ha 238 eller 11 procent haft tandvårdskostnader uppgående till högst 50 kronor, 832 eller 38 procent över 50 men högst 100 kronor, 1,074 eller 49 procent över 100 men högst 200 kronor samt 49 eller 2 procent över 200 kronor.

Att märka är att den allmänna prisstegringen sedan år 1938 givetvis medfört, att mödrahjälpsens realvärde avsevärt minskat. Lednadskostnadsindex har från den 1 januari 1938 till den 1 oktober 1943 stigit med 44 %.

Socialstyrelsen har inhämtat yttranden från samtliga mödrahjälsnämnder rörande förslaget till höjning av mödrahjälpsens maximibelopp. Samtliga nämnder ha ansett, att en dylik höjning bör komma till stånd.

Tio nämnder ha tillstyrkt förslaget i förenämnda riksdagsmotion att höjningen endast skulle avse sådana fall då, utöver andra hjälpformer, behov av tandvård föreläge. Fyra nämnder ha ansett, att det förhöjda beloppet borde utgå förutom i samband med tandvårdsbehov även på grund av andra uppkomna behov. Två av dessa senare nämnder, nämnderna i Gävle stad och Gävleborgs läns landstingsområde, ha föreslagit förhöjning även vid kostsamma resor i samband med förlossningen; en nämnd, i Stockholms läns landstingsområde, vid flerbarnsfödslar och i de fall, då mödrahjälpen beviljas till inackordering å mödrahem; samt majoriteten i mödrahjälsnämnden i Jönköpings läns landstingsområde enbart vid inackordering å mödrahem. Femton nämnder ha föreslagit generell höjning utan att såsom förutsättning härför kräva förekomsten av något särskilt hjälpbehov. Två nämnder, i Kopparbergs och Kronobergs läns landstingsområden, ha velat bibehålla den nuvarande maximigränsen men förordat att ett förhöjt belopp skulle kunna utgå i vissa fall, dock utan att behovet skulle vara av viss art. Mödrahjälsnämnden i Stockholms stad har alternativt föreslagit detsamma.

Beträffande maximibeloppets storlek ha flertalet nämnder tillstyrkt det i motionen föreslagna beloppet 350 kronor. Fyra nämnder ha föreslagit ett maximibelopp å 400 kronor och två nämnder 500 kronor. Några nämnder ha tillstyrkt höjning utan angivande av visst belopp.

Socialstyrelsen har för sin del anfört:

Styrelsen vill erinra om att levnadskostnadsindex från den 1 januari 1938 till den 1 oktober 1943 ökat med något mer än 44 procent, vilket betyder, att mödrahjälpsens maximibelopp för att uppvisa en liknande stegring skulle behöva höjas från 300 till 432 kronor. Såväl det genomsnittliga beloppet per ansökan som det genomsnittliga antalet beviljade maximibelopp förete också en stigande tendens.

Socialstyrelsen uttalar såsom sin uppfattning, att antalet fall där maximibeloppet utdelats skulle ha överstigit 20 procent, därest icke vissa nämnder reserverat maximibeloppet för ett fåtal hjälpsökande med trängande hjälpbehov.

Under återopande av det anförda och med hänvisning till mödrahjälsnämndernas yttranden ger styrelsen uttryck för den meningen att höjning

av mödrahjälpens maximibelopp bör genomföras snarast möjligt. Beträffande det sätt, varpå en sådan höjning bör ske, yttrar styrelsen:

Med hänsyn till att bidrag till tandvård utgått i mindre än hälften eller 40 procent av de under första halvåret 1943 beviljade maximibeloppen och att i nära 50 procent av dessa tandvårdsfall kostnaderna uppgått till högst 100 kronor vill styrelsen avvisa tanken på att begränsa höjningen till att gälla endast sökande, som ha behov av tandvård.

Vissa mödrahjälpsnämnder ha föreslagit, att särskilda bestämmelser skulle gälla för fall, där behov av vistelse å mödrahem föreläge och där mera avsevärda kostnader för resor funnes. Styrelsen anser helt allmänt det vara mindre lämpligt att införa några undantagsbestämmelser för vissa kategorier hjälpbehövande. Det kan nämligen med fog befaras, att missnöje lätt uppstår, därest vissa mödrar med behov, som privilegierats i bestämmelserna, skulle erhålla hjälp till högre värde än mödrar med lika stora behov men av annan art. Det synes styrelsen i stället angeläget att maximibeloppet sättes så högt att beviljad mödrahjälp i regel kan täcka sådana extraordinära behov.

Styrelsen vill därför föreslå, att maximibeloppet, med ett undantag, som nedan skall beröras, bestämmas till 400 kronor. — — —

Socialstyrelsen övergår härefter till frågan om högre maximibelopp vid flerbörder och anför härom:

Moderskapspenningen utgår med samma belopp vare sig kvinnan föder ett eller flera barn. Någon hjälp att täcka det extra behov, som vid flerbörd uppstår för barnens utrustning, gives alltså icke härigenom. Vidare tillkommer, att större behov i regel uppstå för hemhjälp, kostförbättring och barnvagn. Dessutom bör man i detta sammanhang uppmärksamma att flerbörd plägar förekomma flera gånger i samma familj. Man torde också kunna utgå från att andra mödrar lättare skulle förstå en särbestämmelse av nämnda art än beträffande till exempel tandvård.

Under tioårsperioden 1931—1940 förekommo 13,6 flerbörder per 1,000 barnsörder. De fall som komma att inträffa bland kvinnor, vilka äro berättigade till mödrahjälpens maximibelopp, torde bliva jämförelsevis få. Av ekonomiska skäl synes alltså icke föreligga någon anledning till tvekan inför en höjning av maximibeloppet i dessa fall från 400 till 500 kronor. Av hela antalet under år 1942 beviljade fall, 53,681, skulle nämligen omkring 700 ha varit flerbörder, varav ungefär 150 torde ha förekommit i fall, som erhållit maximibeloppet 300 kronor. Kostnadsökningen i anledning av den förordade särbestämmelsen för flerbörder, 100 kronor per fall, skulle alltså medföra en total utgiftsökning per år av omkring 15,000 kronor.

Under återopande av det anförda har styrelsen föreslagit, att 1 § andra stycket mödrahjälpsförordningen skall erhålla följande lydelse:

»Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst fyrahundra kronor. Vid flerbörd må värdet dock uppgå till högst femhundra kronor.»

Beträffande den utgiftsökning, som skulle komma att förmedlas av den sålunda förordade höjningen av mödrahjälpens maximibelopp, har styrelsen överslagsvis beräknat, att densamma för budgetåret 1944/45 icke torde komma att överstiga 1,000,000 kronor. Därvid har styrelsen utgått från att någon genomgående förskjutning av samtliga mödrahjälpsunderstöd till högre värden icke skulle komma att äga rum.

Över socialstyrelsens förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, socialvårdskommittén samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Statskontoret anser, att höjningen bör begränsas till 50 kronor eller till ett maximibelopp av 350 kronor, dock att värdet av mödrahjälpen vid flerbörd finge höjas till 450 kronor.

Medicinalstyrelsen samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet instämna i socialstyrelsens förslag.

Socialvårdskommittén anför bland annat:

Av utredningen framgår, att mödrahjälpens medelvärde år 1941 uppgick till 176 kronor och år 1942 till 186 kronor. Antalet fall, där maximibeloppet beviljats, är jämförelsevis ringa. Även om förstnämnda förhållande skulle kunna tillskrivas den av socialstyrelsen anmärkta omständigheten, att vissa mödrahjälpsnämnder på grund av en principiellt felaktig prövning icke utnyttja de möjligheter till behovens täckande, som mödrahjälpsförordningen medger, så synes det i alla fall synnerligen tveksamt, om den föreliggande utredningen giver stöd för ett förslag om en *generell* höjning av mödrahjälpens maximibelopp. Redan nu gällande bestämmelser lämna enligt kommitténs mening utrymme för ett tillgodoseende i större utsträckning än som i praktiken skett av behoven i de enskilda fallen. Även ekonomiska skäl tala mot en reform sådan som socialstyrelsen föreslår. Styrelsen utgår visserligen från att någon genomgående förskjutning av samtliga mödrahjälpsunderstöd till högre värden icke skall äga rum i anledning av maximibeloppets höjning, men all erfarenhet talar enligt kommitténs mening för att en sådan förskjutning icke kan undvikas i praktiken. Det är givetvis omöjligt att förutsäga, vilken kostnadsökning som skulle uppkomma, om socialstyrelsens förslag genomföres, men att den icke kan antagas stanna vid av socialstyrelsen beräknade 1,000,000 kronor finner kommittén uppenbart.

En reform i fråga om mödrahjälpens maximibelopp bör därför enligt kommitténs mening av såväl sakliga som ekonomiska skäl inskränka sig till att öka hjälpmöjligheterna i vissa fall, då behovet är särskilt stort, d. v. s. framför allt i sådana fall där maximibeloppet redan med nuvarande bestämmelser befinnes otillräckligt. — — — Kommittén finner således för sin del en tillfredsställande lösning vara, att mödrahjälpsnämnderna tillerkännas rätt att, där *synnerliga skäl* föreligga, bevilja mödrahjälp till ett sammanlagt värde av högst 400 kronor.

Därest så skulle befinnas lämpligt med hänsyn till lagstiftningens enhetliga tillämpning och ur kontrollsynpunkt, skulle en dylik bestämmelse kunna kompletteras med ett stadgande av innebörd, att vederbörande mödrahjälpsnämnd skulle till socialstyrelsen översända uppgift angående ärende, vari mödrahjälpens värde överstigit 300 kronor.

Vid flerbörd bör, såsom socialstyrelsen föreslår, mödrahjälpens värde kunna uppgå till högst 500 kronor.

Två ledamöter av kommittén, herrar *Bexelius* och *Wangson*, ha varit så till vida skiljaktiga från övriga i beslutet deltagande ledamöter av kommittén (herrar *Eriksson*, *Hagård*, *Skoglund*, *Wallén*, fru *Nordgren*), att de tillstyrkte socialstyrelsens förslag om en generell höjning av maximibeloppet till 400 kronor. De ha till stöd härför anført:

Det kan icke anses vara tillfredsställande att i en hjälpform, som bygger på individuell behovsprövning och där den allmänna förutsättningen för att

hjälp skall kunna lämnas är, att uppenbart behov av hjälp föreligger, binda den anslagsbeviljande myndigheten med ett extra villkor för att ett belopp närmast under den högsta gränsen skall kunna utgivas. Man kan befara, att tillämpningen från de olika nämndernas sida kommer att bli ojämn även med en noggrann övervakning från socialstyrelsens sida. I somliga fall kanske tillämpningen blir så restriktiv, att belopp över 300 kronor endast mycket sällan kommer att beviljas. Blevde detta fallet är reformen ganska meningslös. I bästa fall komma nämnderna att fatta villkoret som en erinran om att höga belopp ej skola utgivas, därest icke särskilt behov av hjälp av en sådan storleksordning föreligger. En sådan prövning från nämndernas sida är emellertid självfallen även utan att detta särskilda villkor tillfogas.

Det finnes icke anledning befara, att en höjning av maximibeloppet till 400 kronor utan att något särskilt villkor föreskrives skulle medföra en allmän förskjutning uppåt av hela understödsnivån. Det är sålunda självfallet, att den kvinna, som nu fått sitt behov av utrustning eller kostförbättring eller något dylikt tillgodosett med mödrahjälp, t. ex. 50 à 100 kronor, även i fortsättningen skulle komma att få hjälp med samma belopp eller alltså med vad som vid behovsprövningen ansetts erforderligt. Däremot kan det väl tänkas, att mödrahjäpsnämnderna nu i en del fall bevilja belopp, som understiger 300 kronor, trots att behov i själva verket föreligger av högre hjälp, blott därför att det anses att kvinnan likväl icke bör komma upp i den grupp, som erhåller maximibeloppet. Att en höjning sker i sådana fall kan icke anses olämpligt eller innebära någon alltför stor belastning för statskassan, även om det är tänkbart, att den av socialstyrelsen beräknade merkostnaden av en höjning av beloppet från 300 till 400 kronor kommer att visa sig vara något för låg. Vi tillåta oss att härvidlag erinra om att genomsnittliga beloppet av beviljad mödrahjälp icke har stigit så mycket som stegringen av levnadsomkostnaderna.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört:

»Redan i proposition till 1942 års riksdag angående anslag till mödrahjälsverksamhet m. m. anförde jag, att den inträdda prisstegringen i och för sig skulle kunna motivera en höjning av mödrahjälps maximibelopp. Jag framhöll emellertid, att då mödrahjälpen i allmänhet utginge med belopp avsevärt understigande maximibeloppet och därför utrymme för höjning av understödet inom ramen av gällande bestämmelser funnes, jag icke ansåge mig för det dåvarande böra framlägga förslag i sådan riktning.

Det genomsnittliga värdet av mödrahjälpen per beviljad ansökning uppgick ännu för år 1942 icke till högre belopp än 186 kronor. Med hänsyn till att prisnivån under år 1943 icke undergått någon stegring synes alltså i det stora flertalet fall utrymme allttjämt finnas inom den nuvarande maximigränsen för ett hänsynstagande till inträdda prisstegringar. Det bör emellertid observeras, att den allmänna prisstegringen givetvis ökat antalet fall, då maximigränsen tangerats. Antalet sådana fall har sålunda visat en stegring från 12 procent av antalet beviljade ansökningar under första kvartalet 1941 till 20 procent under första halvåret 1943. Den av socialstyrelsen verkställda utredningen visar, att i dessa fall, då maximibeloppet redan uppnåtts, ofta viktiga behov föreligga, som icke kunnat tillgodoses. Särskilt har behovet av tandvård måst eftersättas, men även andra

hjälpbehov kunna vara av sådan storlek, att deras tillgodoseende skulle kräva ett överskridande av maximibeloppet. Detta gäller t. ex. vid inackordering å mödrahem och då särskilt kostsamma resor varit erforderliga i samband med förlossningen.

Enligt min mening utgöra sålunda konstaterade förhållanden en motivering för att nu höja maximibeloppet. Att begränsa höjningen till sådana fall, då behov av tandvård eller vissa andra särskilda behov föreligga, synes mig icke lämpligt. Ett sådant stadgande skulle säkerligen av andra mödrar, som ha lika stora hjälpbehov av annat slag, uppfattas som en orättvisa. Icke heller synes det mig lämpligt att begränsa tillämpningsområdet för det höjda maximibeloppet genom någon allmänt inskränkande formulering eller genom att överlämna dessa fall till socialstyrelsens prövning. Det är uppenbart, att den ifrågasatta höjningen av maximibeloppet icke kan motivera en allmän höjning av hjälpbeloppen. Den avser endast att giva utrymme för tillgodoseende av behov, som icke kunna täckas med 300 kronor. I fråga om höjningens storlek ansluter jag mig till socialstyrelsens förslag, att maximibeloppet sättes till 400 kronor eller vid flerbörd 500 kronor.»

Utskottet.

Såsom framgår av vad ovan anförts hava under senare år vid flerfaldiga tillfällen framställts krav på en höjning av mödrahjälpens maximibelopp. Den av socialstyrelsen verkställda utredningen giver också vid handen, att antalet fall, där maximigränsen tangerats, under senare tid visat en stark stegring samt att i dessa fall ofta viktiga behov förelegat som icke kunnat tillgodoses.

Jämväl enligt utskottets mening tala övervägande skäl för förslaget att mödrahjälpens maximibelopp höjes till 400 kronor eller vid flerbörd 500 kronor.

Enligt propositionen skall höjningen vara generell och sålunda icke göras beroende av några särskilda förutsättningar. I de i ämnet väckta motionerna har emellertid hemställts, att höjning utöver 300 kronor vid enkelbörd och 400 kronor vid flerbörd skall få äga rum endast under förutsättning att synnerliga skäl tala för ett högre bidrag än det normala. Frågan om begränsning av höjningen på ett eller annat sätt har såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen varit föremål för överväganden under förarbetena till propositionen. Såsom skäl för sitt ståndpunkttagande härutinnan har föredragande departementschefen anfört, att en begränsning av höjningen till sådana fall då särskilda behov föreläge icke syntes honom lämplig, enär ett sådant stadgande säkerligen av andra mödrar som hade lika stora hjälpbehov skulle uppfattas såsom en orättvisa. Icke heller syntes det departementschefen lämpligt att begränsa tillämpningsområdet för det höjda maximibeloppet genom någon allmänt inskränkande formulering. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen sålunda anfört. Då förutsättning för mödrahjälp är, att uppenbart behov av hjälp föreligger, torde det vara mindre tillfredsställande att såsom ytterligare villkor för erhållande av mödrahjälp utöver en viss gräns föreskriva, att synnerliga skäl skola föranleda därtill. Det synes även utskottet som om en sådan författningsändring som motionärerna för-

ordat knappast skulle komma att medföra några minskade kostnader i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Vare sig författningstexten utformas så som Kungl. Maj:t eller som motionärerna föreslagit måste nämligen behovsprövningen givetvis ske med samma noggrannhet som för närvarande. Höjningen av maximibeloppet får sålunda icke utgöra anledning till eftergift av kravet, att uppenbart behov av hjälp skall föreligga.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag i denna del oförändrat.

Utsträckning i visst fall av den tid mödrahjälpen må avse.

Socialstyrelsen har i ovannämnda skrivelse den 12 november 1943 föreslagit viss ändring av 1 § fjärde stycket mödrahjälpsförordningen.

Föredragande departementschefen har i denna del i propositionen anført:

»Den år 1940 införda rätten för socialstyrelsen att meddela dispens från bestämmelsen, att mödrahjälpen icke får avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten, har kommit till användning i tämligen stor omfattning, huvudsakligen i fall, då behov av tandvård föreläggat. Anledningen härtill har visserligen i viss mån varit att hänföra till krisbetingade förhållanden, främst militärinkallelserna och bristen på tandläkare, men även under normala förhållanden torde det föreligga ett verkligt behov av utsträckning av hjälptiden såvitt angår tandvårdsfallen. Dels har nämligen hela amnings-tiden en ogynnsam inverkan på tänderna och dels kan det under denna tid ofta föreligga svårigheter för mödrarna att besöka tandläkare. På grund härav vill jag ansluta mig till socialstyrelsens förslag, att hjälptiden såvitt angår tandvård utsträcker till nio månader.»

Utskottet har intet att erinra mot den i denna del föreslagna ändringen.

Utskottet.

Fråga angående utsträckning av ansökningstiden i vissa fall.

Mödrahjälpsförordningen 4 § andra stycket har följande lydelse:

»Mödrahjälp skall, där det kan ske, sökas i god tid före den väntade nedkomsten. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning.»

Enligt 1 § fjärde stycket förordningen må mödrahjälp ej avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten. Utan hinder av vad som sålunda stadgas äger dock socialstyrelsen, när särskilda skäl därtill äro, medgiva, att hjälpen må avse jämväl sådan tid.

Mödrahjälpsnämnderna ha från verksamhetens början allmänt tolkat bestämmelsen om sextiodagarsgränsen på så sätt, att om ansökan blott gjorts i laga tid, vederbörande vore oförhindrad att inkomma med förnyad ansökan intill sex månader efter barnets födelse och socialstyrelsen har i sin »Handbok för mödrahjälpsverksamheten» godtagit denna praxis.

I motion (II: 197) vid 1943 års riksdag har hemställts om sådan ändring i mödrahjälpsförordningen, att ansökan om mödrahjälp må kunna upptagas till prövning jämväl från sökande, som inom sexmånaderstiden åberopar nya

omständigheter, inträdda senare än två månader efter barnets födelse, oberoende av att hon icke inom sextio dagar efter barnets födelse ingivit ansökan om mödrahjälp. Som motivering härtill anfördes, bland annat, att lika väl som den, som inom sextiodagarsperioden ingivit ansökan, kunde få nya förhållanden och behov prövade under ytterligare fyra månader, lika väl syntes den, som icke ingivit ansökan under de två första månaderna, böra kunna få en ansökan prövad under de återstående fyra månaderna, om hon nämligen kunde påvisa, att helt nya och ändrade förhållanden inträtt.

Socialstyrelsen har i yttrande över motionen den 15 mars 1943 avstyrkt densamma. Styrelsen erinrade om att ett av skälen för mödrahjälpsens tillkomst vore dess syfte att motverka aborter. Av bland annat denna anledning vore det av stor vikt, att de blivande mödrarna komme i förbindelse med barnavårdsnämnderna på ett mycket tidigt stadium av havandeskapet. Det vore också synnerligen betydelsefullt, att mödrarna i god tid hänvisades till den förebyggande mödra- och barnavårdens organ samt att ärendena kunde bli utredda och handlagda i så god tid att hjälpen verkligen bleve insatt vid den tidpunkt, då den gjorde den största nyttan. Styrelsen och mödrahjälpsnämnderna hade strävat efter att förmå mödrar och barnavårdsnämnder att handla i enlighet med de nämnda riktlinjerna. En tydlig tendens till förbättring i detta avseende kunde också iakttagas, men särskilt på landsbygden syntes man ännu på vissa håll anse det vara tillfredsställande, att ansökningarna inkomme omedelbart före sextiodagarsperiodens utgång. Församlingar mot bestämmelserna om ansökningstiden berodde tydligen många gånger på att mödrarna bibringats den uppfattningen, att ingen brådska med ansökningarnas ingivande föreläge.

Styrelsen framhöll slutligen i sitt nämnda yttrande, att en uppluckring av ifrågavarande bestämmelse skulle försvåra myndigheternas strävan att få mödrahjälpsansökningarna ingivna i god tid före barnsörden samt äventyra resultatet av det redan nedlagda arbetet därpå.

Andra lagutskottet anförde i sitt utlåtande nr 34 beträffande denna fråga följande:

Enligt utskottets mening är det otvivelaktigt, att den nuvarande absoluta gränsen av sextio dagar efter barnsörden för ingivande av ansökan om mödrahjälp kan medföra ogynnsamma verkningar i sådana fall, då behov av hjälp uppkommit först efter utgången av nämnda tid. Det synes icke alltid vara förenat med rättvisa och billighet, att i dylika fall rätten till sådan mödrahjälp, som avser tiden efter sextiodagarsperiodens utgång, skall vara beroende av att ansökan ingivits före periodens utgång, vid vilken tid kanske icke något som helst behov av hjälp förelegat eller kunnat förutses. Den nuvarande ordningen kan medföra en ökning av mödrahjälpsärendenas antal därigenom, att mödrarna, för att icke förlora sin rätt, ingiva ansökan före det sextio dagar förflutit från barnsörden även i sådana fall, där det är uppenbart, att något behov av hjälp icke föreligger vid denna ansökans ingivande.

Ehuru utskottet delar socialstyrelsens uppfattning, att det är av vikt att ansökningarna ingivas så tidigt som möjligt, anser utskottet likväl, att de nu berörda olägenheter, som gällande ordning medför, motivera en utredning av frågan, huruvida och i vilka fall ansökningar må kunna ingivas senare än

sextio dagar efter nedkomsten. Möjligen kan förevarande problem lösas genom en befogenhet för socialstyrelsen att för varje särskilt fall under vissa förutsättningar medgiva dispens från förordningens stadgande om tiden för ansökans ingivande.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Det förut omförmälda, åt socialstyrelsen lämnade utredningsuppdraget avsåg även förevarande fråga. Socialstyrelsen har inhämtat yttranden från samtliga mödrahjälpnämnder över det i förutnämnda motion framförda förslaget. Tjuguen nämnder ha tillstyrkt en sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att möjlighet öppnas att få en ansökan, som ingives senare än 60 dagar efter nedkomsten, prövad därest förändrade förhållanden inträtt. En del av dessa nämnder föreslå, att dispensrätt i detta avseende lämnas åt socialstyrelsen, medan andra anse att dylika frågor böra prövas av nämnderna själva. Några nämnder föreslå, att ansökan utan någon inskränkning får göras under hela den tid, mödrahjälpn kan avse, d. v. s. intill sex månader efter nedkomsten. Nio nämnder ha avstyrkt förslaget om utsträckning av ansökningstiden under åberopande av i huvudsak samma skäl, som socialstyrelsen anfört i sitt yttrande över motionen.

Socialstyrelsen vidhåller sitt avstyrkande av förslaget samt anför:

Utöver de skäl, som åberopats i styrelsens yttrande över motionen, må framhållas frågans uppenbarligen ytterst ringa betydelse. Av de trettioen mödrahjälpnämnderna ha endast två anmält sig ha kommit i beröring med något fall av ifrågavarande art.

Socialstyrelsen finner det mindre lämpligt att för de få undantagsfall, som här kunna komma ifråga, vidtaga en ändring, som enligt styrelsens mening kan få till följd att verksamhetens sunda utveckling äventyras.

Därest Kungl. Maj:t skulle vara av den uppfattningen att en ändring i enlighet med motionärernas förslag dock bör genomföras, får socialstyrelsen uttala *dels* att författningsbestämmelserna böra erhålla en synnerligen restriktiv utformning *och dels* att dispensrätten bör förbehållas socialstyrelsen.

I avgivna yttranden hava statskontoret, socialvårdskommittén samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anslutit sig till socialstyrelsens ståndpunkt i förevarande hänseende.

Medicinalstyrelsen anför:

Medicinalstyrelsen har svårt att förstå socialstyrelsens farhåga att en följd av den föreslagna uppmjukningen av bestämmelserna skulle bliva, att ansökningarna komme att ingivas på en allt senare tidpunkt, då här måste föreligga så speciella omständigheter för att ansökningen skulle kunna upptas till prövning. Det visar sig ju också, som socialstyrelsen även framhåller, att det är sällan som dylika fall förekomma. Även detta framhåller socialstyrelsen som ett motiv för att någon ändring i förordningen till denna del icke skall vidtagas. Medicinalstyrelsen kan likväl icke finna det rättvist, så länge praxis är den, att en person, som inlagt ansökan men fått den avslagen, sedermera kan göra en förnyad ansökan efter ansökningstidens utgång, att icke denna möjlighet skall stå även andra personer till buds, som av omständigheternas makt råkat i ekonomiska svårigheter sedan två månader förflutit efter barnets födelse.

Föredragande departementschefen har i denna del yttrat:

»I likhet med socialstyrelsen finner jag det vara av stor vikt att inga åtgärder vidtagas, som kunna motverka myndigheternas strävanden att få vederbörande att ingiva sina ansökningar om mödrahjälp i så god tid som möjligt. Ur denna synpunkt synes det icke vara lämpligt att utsträcka tidsfristen för ingivandet av dylik ansökan ända till utgången av den tidsperiod, som hjälpen kan avse. Emellertid synes det mig rimligt att möjlighet öppnas för den, som kan visa godtagbart skäl för att hon icke sökt mödrahjälp inom den nu föreskrivna tiden av 60 dagar efter nedkomsten, att få sin ansökan prövad, därest den ingives inom ytterligare 15 dagar efter utgången av den normala tidsfristen. Prövningen, huruvida dylika skäl förelegat, torde böra uppdragas åt socialstyrelsen. Ett stadgande av den sålunda antydda innebörden synes icke kunna medföra några risker för en allmän försening av ansökningarna, då vederbörande icke med säkerhet kan påräkna att få sin ansökan prövad, om den ingives efter 60-dagarsfristens utgång.»

Utskottet.

Enligt 1 § mödrahjälpsförordningen må mödrahjälp ej avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten, dock att socialstyrelsen, när särskilda skäl därtill äro, må medgiva undantag från vad sålunda stadgas. Såsom framgår av vad ovan anförts har utskottet förordat den av Kungl. Maj:t i förevarande proposition föreslagna ändringen i nämnda paragraf, att mödrahjälp, såvitt fråga är om hjälp till tandvård, må — utan att socialstyrelsens tillstånd erfordras — avse tiden intill nio månader efter nedkomsten.

Beträffande tiden för ingivande av ansökan om mödrahjälp stadgar 4 §, att ansökan som ingives senare än å sextionde dagen efter nedkomsten icke må upptagas till prövning. Detta stadgande tolkas av socialstyrelsen och mödrahjälpsnämnderna så att, om blott ansökan gjorts inom sextiodagarsperioden, vederbörande är oförhindrad att inkomma med förnyad ansökan intill sex månader efter barnets födelse och detta vare sig den först ingivna ansökningen avslagits eller icke.

Andra lagutskottet yttrade vid 1943 års riksdag i anledning av väckt motion om ändring i 4 § mödrahjälpsförordningen i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 34, att det enligt utskottets mening vore otvivelaktigt, att den nuvarande absoluta gränsen av sextio dagar efter barnsörden för ingivande av ansökan om mödrahjälp kunde medföra ogynnsamma verkningar i sådana fall, då behov av hjälp uppkommit först efter utgången av nämnda tid. Det syntes icke alltid vara förenat med rättvisa och billighet, att i dylika fall rätten till sådan mödrahjälp, som avsåge tiden efter sextiodagarsperiodens utgång, skulle vara beroende av att ansökan ingivits före periodens utgång, vid vilken tid kanske icke något som helst behov av hjälp förelegat eller kunnat förutses.

Såsom skäl mot en uppmjukning av det i 4 § givna stadgandet om tiden för ingivandet av ansökan om mödrahjälp har anförts, att myndigheternas strävanden att få ansökningar om mödrahjälp ingivna i så god tid som möjligt därigenom skulle motverkas. Kungl. Maj:t har därför ansett sig kunna föreslå endast en mindre jämkning av bestämmelsen. Enligt förslaget skulle sålunda socialstyrelsen, där sökande finnes hava anført giltigt skäl för att

ansökan ej ingivits inom sextiodagarsperioden, äga medgiva, att ansökan som ingivits senast sjuttiofemte dagen efter barnsörden upptages till prövning. I de i anledning av propositionen väckta motionerna har föreslagits viss utvidgning av socialstyrelsens föreslagna dispensbefogenhet.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen skulle uppenbarligen endast i ringa utsträckning avhjälpa de olägenheter, som enligt vad 1943 års riksdag anfört onekligen äro förbundna med den nuvarande tidsbegränsningen. Utskottet delar visserligen föredragande departementschefens uppfattning om vikten av att inga åtgärder böra vidtagas, som kunna motverka myndigheternas strävanden att få ansökningarna ingivna i god tid. Därest såsom i propositionen föreslås socialstyrelsen erhåller en diskretionär rätt att pröva, huruvida ansökan som ingivits efter sextiodagarsperiodens utgång må upptagas till prövning, torde emellertid enligt utskottets mening den av Kungl. Maj:t föreslagna förutsättningen för socialstyrelsens dispensmöjlighet, nämligen att ansökningen ingivits senast å sjuttiofemte dagen efter barnsörden, icke vara nödvändig för att undvika ogynnsamma verkningar av den art departementschefen antytt. Då vederbörande icke med säkerhet kan påräkna att få sin ansökan prövad, om den ingives efter sextiodagarsperiodens utgång, synas några risker för en allmän försening av ansökningarna icke härigenom vara att befara. Med hänsyn till vad nu anförts torde det enligt utskottets mening icke vara behöfligt att i förordningen såsom villkor för socialstyrelsens dispensbefogenhet angiva att ansökningen ingivits inom viss tid. Förutsättning för att dispens må erhållas bör dock såsom Kungl. Maj:t föreslagit vara, att sökanden finnes ha anfört giltigt skäl för att ansökningen ej ingivits inom den normala tidsfristen. Därest paragrafen utformas så som utskottet förordnat, torde motionärernas önskemål tillgodoses.

Vissa andra förslag till ändringar i barnavårdslagen, mödrahjälpförordningen, förordningen om moderskapspenning och förordningen om erkända sjukkassor.

Socialstyrelsen har jämväl upptagit till behandling vissa andra frågor om ändringar i barnavårdslagen, mödrahjälpförordningen, förordningen om moderskapspenning och förordningen om erkända sjukkassor. Ändringarna avse frågor om rätt för barnavårdsnämnd att utse delegation för behandling av mödrahjälpärenden, rätt till mödrahjälp och moderskapspenning för kvinnor, som intagits å anstalt för sinnessjuka, samt behörighet att utfärda intyg om havandeskap.

Beträffande den förstnämnda frågan må erinras, att i motion (II: 198) till 1943 års riksdag hemställdes om sådan ändring av mödrahjälpförordningen, att barnavårdsnämnd får rätt att uppdraga åt särskild delegation att till mödrahjälpnämnd inkomma med förslag i anledning av ansökan om mödrahjälp. Som motivering härtill anfördes, att svårigheter inom vissa kommuner föreläge att få barnavårdsnämnderna samlade till regelbundna sammanträden och att det läge i sakens natur, att om mödrahjälpen skulle ha åsyftad verkan

densamma borde komma moder och barn till del på ett så tidigt stadium som möjligt. I motionen framhölls, att delegationen borde bestå av två eller tre personer och att dess beslut borde vara gällande utan barnavårdsnämndens godkännande endast om delegationen vore enhällig.

Socialstyrelsen tillstyrkte i yttrande över motionen den föreslagna ändringen men ifrågasatte, om icke en bestämmelse av denna art borde intagas i barnavårdslagen i stället för, som i motionen föreslagits, i mödrahjälpsförordningen.

Andra lagutskottet anförde i anledning av motionen:

Ehuru av principiella skäl betänkligheter kunna resas mot att överlåta barnavårdsnämnds beslutanderätt till vissa av nämndens ledamöter, vill utskottet, som anser den i motionen föreslagna anordningen i vissa fall kunna medföra en snabbare handläggning av mödrahjälpsärenden, likväl förorda en utredning beträffande frågan, om och i vilken utsträckning särskild bland nämndens ledamöter utsedd delegation må erhålla befogenhet att i förevarande ärenden handla å nämndens vägnar.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen och det ifrågavarande spörsmålet omfattades även av det åt socialstyrelsen överlämnade utredningsuppdraget.

Föredragande departementschefen har beträffande dessa frågor anført:

»Det är uppenbarligen av stor betydelse, att ansökningarna om mödrahjälp bli prövade så snabbt som möjligt. Då det visat sig, att i vissa kommuner svårigheter förefunnits att sammankalla barnavårdsnämnden till sammanträden så ofta som önskvärt vore för mödrahjälpsärendenas skyndsamma behandling, finner jag det vara påkallat att vidtaga åtgärder för att råda bot härpå. I detta avseende har föreslagits, att barnavårdsnämnden skulle äga att uppdraga åt en inom nämnden utsedd delegation att å nämndens vägnar avgiva yttrande över ingiven ansökning om mödrahjälp samt att avgiva förslag till lämpliga hjälpåtgärder. Enligt socialstyrelsens förslag skulle en särskild bestämmelse härom införas i barnavårdslagen. — — — Med hänsyn till den ur barnavårdslagens synpunkt strängt begränsade räckvidd, som ett dylikt stadgande skulle erhålla, synas några detaljerade föreskrifter i ämnet icke böra meddelas. I lagen torde därför blott böra upptagas en föreskrift om att ärenden, som avses i 5 § förordningen om mödrahjälp, må uppdragas åt en inom barnavårdsnämnden vald delegation å minst tre ledamöter samt att för beslutförhet inom delegationen kräves, att mer än halva antalet ledamöter, dock minst tre, är tillstädes. Det lärer sålunda kunna överlåtas åt nämnden att efter eget bedömande avgöra, för vilken tidsperiod delegationen skall utses, och att lämna de övriga föreskrifter rörande dess tjänstgöring, som kunna erfordras. Att föreskrifterna om rätt för särskild föredragande i mödrahjälpsärenden att närvara vid sammanträde m. m. samt om förande av protokoll skola tillämpas även i fråga om delegationens sammanträden torde utan särskild föreskrift vara klart. De erforderliga bestämmelserna torde lämpligen kunna infogas såsom ett nytt moment i 9 § barnavårdslagen.

Det torde vara uppenbart, att kvinnor som på grund av tillfälliga sinnesrubbingar i samband med havandeskap och under amningstiden intagits å anstalt för sinnessjuka icke böra utestängas från mödrahjälp och moderskapspenning. Att kvinnor, som varaktigt intagits å sinnessjukanstalter, få barn torde höra till sällsyntheterna. Under sådana förhållanden synes det vara riktigtast att, såsom av socialstyrelsen föreslagits, den i förordningarna om mödrahjälp och om moderskapspenning intagna undantagsbestämmelsen för kvinnor, intagna å anstalt för sinnessjuka, upphäves.

I fråga om behörigheten att utfärda intyg om havandeskap torde det vara praktiskt att, såsom socialstyrelsen föreslagit, anförtro denna uppgift även åt distriktssköterskor och sjuksköterskor, anställda vid mödra- eller barnavårdscentral. Man torde kunna utgå ifrån att dylika intyg i tveksamma fall utfärdas endast med stöd av läkarundersökning. För likformighetens skull torde motsvarande ändring böra göras även i förordningen om erkända sjukassor.»

De ändringar, som föreslagits i detta avsnitt, hava icke givit anledning till någon erinran från utskottets sida.

Utskottet.

Anslagsfrågan.

Å riksstaten för innevarande budgetår finnas uppförda två förslagsanslag, det ena, med rubriken Mödrahjälp i form av understöd utan återbetalningskyldighet m. m., å 9 500 000 kronor och det andra, rubricerat Avsättning till fonden för lån till mödrahjälp å 40 000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har socialstyrelsen framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår, därvid emellertid styrelsen, i avvaktan på resultatet av utredningen om höjning av mödrahjälpens maximibelopp, utgått från för närvarande gällande bestämmelser. Socialstyrelsen har i skrivelsen anfört, att ökningen av antalet ansökningar om mödrahjälp fortsatt även under det senast förflutna budgetåret. Anledningen till stegringen vore i främsta rummet den inträdda ökningen av antalet levande födda barn. Vidare hade det genomsnittliga beloppet per beviljad ansökning ökat, synbarligen främst beroende på de ekonomiska svårigheter som drabbat vissa befolkningsgrupper, särskilt i samband med inkallelserna till militärtjänstgöring. Styrelsen funne sig därför nödsakad att föreslå en väsentlig höjning av anslaget.

Såsom förut anförts har styrelsen beräknat, att den utgiftsökning, som skulle komma att föranledas av den av styrelsen förordade höjningen av mödrahjälpens maximibelopp, icke torde komma att överstiga 1 000 000 kronor.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i statsverkspropositionen utgått från att kostnadsökningen genom de föreslagna ändrade grunderna för mödrahjälpen uppgå till 1 000 000 kronor. Vidare anförde departementschefen:

Från och med nästa budgetår anser jag tillika vissa ändringar av anslagsteknisk natur böra vidtagas. De administrativa kostnaderna för mödrahjälpsnämnderna ha hittills utgått från understödsanslaget. Sedan nu viss erfa-

renhet vunnits om dessa kostnader, böra medel för ändamålet i enlighet med eljest tillämpade principer äskas under särskilt anslag, förslagsvis benämnt Mödrahjälpsnämnderna. Under följande anslagspunkt gör jag hemställa av sådan innebörd, därvid kostnaderna för nämnderna under nästa budgetår beräknas till 175 000 kronor. Härutöver föreslår jag, att särskilt anslag icke vidare äskas för avsättning till fonden för lån till mödrahjäl. Den därmed avsedda hjälpformen har snabbt minskat i omfattning — exempelvis från ett anslag på 120 000 kronor för budgetåret 1940/41 till ett för nästa budgetår föreslaget anslag av 25 000 kronor — och man kunde överväga att helt avskaffa den. Tills vidare förordar jag dock, att lånen bibehållas såsom hjälpform men att särskilt anslag icke äskas för ändamålet utan erforderliga medel beräknas under det stora understödsanslaget, vars benämning i samband därmed torde böra ändras till endast Mödrahjäl. För nästa budgetår torde för lån i enlighet med socialstyrelsens förslag få beräknas 25 000 kronor. Någon ändring beträffande redovisningen av lånen avses givetvis icke med den föreslagna anslagsändringen.

Till socialstyrelsens med utgångspunkt från nu gällande grunder gjorda beräkningar av medelsbehovet för nästa budgetår kan jag i huvudsak ansluta mig. Med hänsyn till att kostnaderna redan för budgetåret 1942/43 överstego 10 miljoner kronor och att nativiteten varit stadd i stigande, synes mig sannolikt, att det för löpande budgetår beräknade anslagsbeloppet kommer att icke obetydligt överskridas samt att medelsbehovet för nästa budgetår inklusive kostnadsökningen genom ändrade grunder kommer att röra sig omkring 13 miljoner kronor.

Departementschefen förordade, att anslaget i avrundat tal skulle beräknas till 12 800 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot den av departementschefen gjorda anslagsberäkningen.

Utskottets hemställa.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts genom propositionen nr 28 framlagda förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjäl icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förordning

om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937
(nr 339) om mödrahjäl.

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjäl¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

¹ Senaste lydelse se SFS 1940: 786.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1 §.

Kvinna, som — — — av statsmedel.

Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst fyrahundra eller, vid flerbörd, högst femhundra kronor.

Då anledning — — — räntefritt lån.

Mödrahjälp må ej avse tid, som infaller senare än sex månader eller, såvitt fråga är om hjälp till tandvård, nio månader efter nedkomsten. Socialstyrelsen äger dock, när särskilda skäl därtill äro, medgiva undantag från vad sålunda stadgas.

2 §.

Mödrahjälp lämnas — — — svenska medborgare.

Hjälp enligt — — — dess födelse.

Mödrahjälp må icke lämnas till kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnesslöa, fallande-sjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller till kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

4 §.

Ansökan om — — — av barnavårdsmannen.

Mödrahjälp skall, där det kan ske, sökas i god tid före den väntade nedkomsten. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning. Socialstyrelsen äger dock, där sökande finnes hava anfört giltigt skäl för att ansökan ej ingivits inom nämnda tid, medgiva, att *ansökan, som ingivits senast å sjuttiofemte dagen efter barnsörden*, upptages till prövning.

Mödrahjälp skall, där det kan ske, sökas i god tid före den väntade nedkomsten. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsörden, må den icke upptagas till prövning. Socialstyrelsen äger dock, där sökande finnes hava anfört giltigt skäl för att ansökan ej ingivits inom nämnda tid, medgiva, att *ansökningen* upptages till prövning.

Vid ansökan skall fogas intyg, utfärdat av läkare, barnmorska, distrikts-sköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska och utvisande antingen att kvinnan är havande eller att hon fött barn. Intyg av sist angivet innehåll må även vara utfärdat av annan känd och trovärdig person samt skall innehålla uppgift om dagen för nedkomsten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944 men äger icke tillämpning i fall, då barnsörden ägt rum före nämnda dag.

B. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts genom propositionen nr 28 framlagda, nedan intagna förslag till

1) F ö r o r d n i n g

om ändrad lydelse av 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning.

Häri genom förordnas, att 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 om moderskapspenning¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Moderskapspenning lämnas — — — svenska medborgare.

Rätt till moderskapspenning tillkommer icke kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

Ej heller — — — erkänd sjukkasse.

6 §.

Då ansökan — — — erhållande därav.

Sjukkasen skall därjämte skyndsamt verkställa utredning rörande omständigheter av betydelse för bedömning av kvinnans rätt till moderskapspenning. Har kvinnan genom intyg av läkare, barnmorska, distriktssköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska gjort sannolikt, att havandeskapet är längre framskridet än i åttonde månaden, må, därest i övrigt kvinnan befinnes äga rätt till moderskapspenning, såsom förskott å denna ett belopp av fyrtio kronor omedelbart utbetalas. Utbetalningen skall i sådant fall ske till vederbörande barnavårdsnämnd, som har att tillställa kvinnan beloppet. Eljest må moderskapspenning ej utbetalas, förrän till sjukkasen inkommit intyg, utfärdadt av läkare, barnmorska eller annan känd och trovärdig person, att kvinnan fött barn.

Intyg som — — — för nedkomsten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944.

2) L a g

om ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Häri genom förordnas, att 9 § barnavårdslagen den 6 juni 1924² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

¹ Senaste lydelse av 6 § se SFS 1940: 787.

² Senaste lydelse se beträffande 2 mom. SFS 1934: 204 och beträffande 3 mom. SFS 1931: 179.

9 §.

1 mom. Ordinarie sammanträden — — — kännedom kungöras.

Extra sammanträde — — — nämnden beslutar.

2 mom. Ärende må — — — äro tillstädes.

För beslut — — — om beslutet.

3 mom. Omröstning till — — — ordföranden biträder.

Val skall — — — av tjänstebefattning.

4 mom. Barnavårdsnämnden må uppdraga åt en inom nämnden vald delegation, bestående av minst tre ledamöter, att å nämndens vägnar vidtaga åtgärd, som åligger nämnden jämlikt 5 § förordningen om mödrahjälp. För beslutförhet fordras att flera än hälften av delegationens ledamöter, dock minst tre, äro tillstädes.

5 mom. Rörande påföljd — — — om stadsfullmäktig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

3) F ö r o r d n i n g

om ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280)
om erkända sjukkassor.

Härigenom förordnas, att 32 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

32 §.

Centralsjukkassa skall — — — tvåhundraogjuttio dagar.

Moderskapshjälp utgår — — — nyss nämnts.

Centralsjukkassa må på ansökan av kvinnlig medlem, som vid tiden för ansökningen varit medlem av erkänd sjukkassa under oavbrutet minst tvåhundraogjuttio dagar och som genom intyg av läkare, barnmorska, distrikts-sköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska gör sannolikt, att hon befinner sig i havandeskap, längre framskridet än i åttonde månaden, såsom förskott å henne tillkommande moderskapshjälp omedelbart utbetala sextio kronor.

Där till — — — utbekomma beloppet.

Moderskapshjälp må — — — stycket sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944.

C. att motionerna I: 267 och II: 431, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

¹ Senaste lydelse se SFS 1940: 788.

D. att riksdagen måtte till *Mödrahjälp* för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 12 800 000 kronor.

Stockholm den 17 mars 1944.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit
från statsutskottet: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Bernhard Nilsson**, *Bäckström**, *Bäcklund*, *Pettersson* i Dahl och *Mårtensson*; samt
från andra lagutskottet: herrar *Norman*, *Forshund*, *Hallagård*, *Hagård*, fru *Johansson* och fröken *Hesselgren*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
